

L'educació musical a la segona ensenyança de l'Escola Andorrana

Definició i finalitat de l'àrea d'educació musical

La música, com a bé cultural, com a llenguatge i mitjà de comunicació no verbal d'idees, d'emocions i sentiments, constitueix un element amb un valor important en la vida de les persones. Des d'aquesta perspectiva, l'àrea d'aprenentatge d'educació musical té la funció d'establir punts de contacte entre el món exterior i la música que s'aprenen a les aules, establint els vincles necessaris per estimular a l'alumnat en el desenvolupament de la percepció, la sensibilitat estètica, l'expressió creativa i la reflexió crítica, que possibiliti la participació activa i informada en activitats relacionades amb l'audició, la interpretació i la creació musical.

El fet de viure en un món ple de referències musicals, i en un nivell educatiu sensiblement receptiu i influenciable envers la música fa necessari que els alumnes siguin capaços d'interpretar, produir, analitzar i valorar múltiples i diversos tipus de missatges sonors i musicals, en els seus diversos canals i suports. En aquest nivell educatiu, el llenguatge musical no només recull el concepte de música entès com a tal, sinó també altres objectes d'estudi com l'entorn sonor.

L'àrea d'educació musical està al servei del coneixement d'un mateix, al servei de la relació amb els altres i al servei de comunicació

d'aprenentatges. Pel que fa al coneixement d'un mateix, és a partir de les pràctiques de producció, que contribueix a l'enriquiment de la creativitat, i per tant, a l'enriquiment del patrimoni cultural i artístic. També afavoreix al desenvolupament personal i autoestima i el desenvolupament psicomotriu, en definitiva contribueix a construir la pròpia identitat. Des d'un vessant més íntim, l'àrea d'educació musical afavoreix l'expressió emocional. El que creem permet retrobar-nos amb nosaltres mateixos i prendre consciència del que pensem i fem de manera analítica.

Així mateix, l'abstracció a la que indueix la música, pot ajudar al desenvolupament del pensament complex de l'alumne. L'audició de la música com les diferents habilitats necessàries per a la creació i la interpretació faciliten el desenvolupament de la intel·ligència musical com d'altres processos cognitius.

En relació amb la comunicació amb els altres, l'educació musical, també ens permet desenvolupar capacitats tant perceptives, com expressives i potenciar una actitud sensible, receptiva, i compromesa. Des d'aquesta perspectiva una de les funcions de l'educació musical és obrir els nostres sentits per a comprendre, apreciar i valorar el nostre entorn immediat i un patrimoni material i immaterial

proper i universal. La percepció musical ajuda a desenvolupar el pensament crític i reflexiu i capacitar a l'alumne a l'hora d'analitzar i donar la seva opinió argumentada enfront del massiu consum sonor.

Finalment l'educació musical es troba al servei de la comunicació de resultats de

Enfocaments didàctics

Es proposa un enfocament que potencii les pedagogies actives. No es tracta d'escoltar música únicament, sinó que es busca la vivència pràctica i creativa musical; així podem considerar la música com una activitat, en la línia del concepte musicking proposada per Elliot (1995) o Small (1998). Segons aquest concepte, la música és prendre part, de qualsevol forma, en una actuació musical. Això significa no únicament interpretar o cantar, sinó també escoltar, compondre, preparar-se per actuar, assajar, actuar, etc.). Per tant, aquest enfocament pretén facilitar a l'alumnat la comprensió del llenguatge musical a través de l'exploració sonora, la composició com activitat essencial, l'escolta i la pràctica instrumental y/o vocal.

El caràcter didàctic de l'educació musical ha de ser pràctic, actiu, creador i dinàmic (Delalande, 1995; Paynter, 1999; Schaeffer, (1988).

L'estudiant participa com a creador, intèrpret, i oient, acord amb un aprenentatge significatiu i inclusiu.

Situacions musicals i projectes

Des d'un enfocament competencial, l'ensenyament i aprenentatge de la música, ha de plantejar-se en forma de situacions musicals reals, autèntiques i properes a l'alumne en un context concret. Cal crear situacions i projectes musicals i sons emprant com a punt de partida la literatura, el cinema, la dansa, el teatre, les matemàtiques, però també des de la mirada atenta en el dia a dia de l'entorn quotidià com a pràctica aconsellable per fer brollar idees,

l'aprenentatge. La música permet afegir intensitat i emocions a les produccions escolars combinant-se amb altres llenguatges com per exemple imatges i textos. En aquest sentit, el seu ús pot esdevenir un enriquiment per millorar les comunicacions de resultats obtinguts pel treball global i interdisciplinari

plantejar-se preguntes. La peculiaritat del nostre entorn facilita l'accés a la cultura i al fet artístic en tots els seus llenguatges. Des d'aquesta perspectiva l'educació musical també haurà de tenir en compte un aprenentatge vivencial on l'alumnat pugui tenir contacte directe i proper amb músics, corals, cantants, in situ per compartir experiències. Aquest aprenentatge vivencial emmarcat dins de projectes, permet a l'alumne viure en primera persona el fet artístic i prendre consciència, de manera més directa, del fet de gaudir del propi patrimoni cultural en un context determinat.

L'ensenyament i l'aprenentatge de la música ha de tenir present, en tot moment, que l'alumnat té un bagatge musical propi i determinat per les seves preferències musicals i té una opinió arrelada sobre el que li agrada i el que no li agrada. Per aquest motiu, és cabdal partir dels gustos de l'alumnat però també cal eixamplar les seves preferències cap al coneixement d'altres tipus de música.

Els projectes han d'activar, motivar i dirigir l'acció, i han de tenir l'atractiu suficient perquè els alumnes s'impliquin de manera activa. Aprendre a veure, a viure i a desenvolupar "l'expressió cultural" no s'ensenya només amb models tangibles sinó de manera molt més holística, interdisciplinària i transdisciplinària.

El docent ha d'adquirir un rol d'orientador i de guia, donant suport i indicacions a partir d'una situació musical o del plantejament de preguntes per tal de desvetllar en els alumnes interessos propis.

Emissió i producció musical versus percepció i recepció musical

L'ensenyament i aprenentatge de la música s'ha de fer tant des de l'emissió i la producció musical com des de la percepció i recepció de la música.

Des d'aquesta perspectiva, l'activitat musical es concreta en les pràctiques interrelacionades de creació, d'interpretació, d'audició i anàlisi. Així mateix, en un enfocament competencial, l'activitat musical (creació-interpretació-audició) implicaria accions com l'experimentació, la indagació, la creació, la innovació, l'exploració de narratives, l'anàlisi i el treball en grup, tot preservant la llibertat d'expressió i el respecte envers l'altre i l'entorn dins d'un context determinat.

És a dir, en la mesura del possible, pel que fa a la interpretació fer música en viu, més enllà de la música interpretada dins de l'aula, actuant davant d'un públic mitjançant concerts o cercaviles, tal i com succeeix en el món professional; pel que fa a la improvisació i la creació, afavorir el flux creatiu amb l'horitzó d'aconseguir un producte musical, però sempre tenint present que és més important el procés creatiu i que l'obra artística està sempre en constant evolució; pel que fa a l'audició, cal fomentar l'opinió pròpia de l'alumnat, mitjançant la reflexió sobre la música escoltada i el debat, amb la intenció de generar persones crítiques amb la música.

Procés creatiu

Des de la perspectiva d'expressió i producció, cal donar importància al procés creatiu on l'alumne desenvolupi i descobreixi totes les seves habilitats per pensar, aprendre, entendre, conèixer, corregir i transformar el seu entorn de manera creativa. Cal destacar que el procés creatiu musical és el resultat de l'experimentació, la improvisació musical i la reestructuració i construcció de les idees musicals.

L'acte creatiu no està tancat en una única solució; és una espiral contínua. Quan ens proposem començar qualsevol projecte el procés ens desvetllarà nous camins per explorar i perfeccionar la nostra idea prèvia tot compaginant el fet de percebre amb el d'expressar-se. La construcció de la creació musical es va decidint en el temps que s'escolta, que es reflexiona, que s'autoavalua, que es prova altres alternatives i recursos. Ser sensible a aquesta situació és participar i desenvolupar el sentit estètic.

La paraula creativitat ens reporta també al concepte de transformació, d'innovació, associacions amb enginy, progrés, actituds orientades cap al descobriment, tenint la capacitat per a desorganitzar mentalment la realitat i reestructurar-la en formes diferents. A mesura que les estructures musicals (melodies, ritmes, harmonies, etc.) vagin canviant a través de l'experimentació i la manipulació, aquestes seran internalitzades per l'alumnat. Durant aquest procés, el factor que determina l'assimilació de l'element musical és la intensitat que provoca l'estímul sonor en la mobilitat dels processos mentals afectius com cognitius. En el moment d'expressió això permetrà fer evolucionar, reestructurar i canviar la creació.

La improvisació musical permet el desenvolupament de l'activitat imitativa i de l'activitat creativa depenent del context on es situï l'alumnat. En aquest sentit, la improvisació, entesa, com un joc-activitat-exercici, permet la internalització i projecció d'elements musicals. Per una banda, la projecció permetrà manipular, crear, repetir, comunicar, etc. de manera afectiva, mental, corporal y social. I d'altra banda, la internalització permetrà desenvolupar hàbits, imaginació, destreses, i memòria, que conduiran a adquirir sensibilitat, confiança i seguretat. També la improvisació permetrà aproximar-se a l'estudi d'instruments musicals, al llenguatge musical, a la tècnica instrumental i al desenvolupament de la creativitat.

Per tant, la creació de peces musicals s'ha de treballar mitjançant el joc heurístic, algorítmic i la composició guiada i autònoma amb la finalitat de crear produccions musicals en contextos específics de música o en contextos artístics on la música emprengui un paper com un art més. La utilització de la tecnologia ens facilita la tasca, al mateix temps que ens dona una gran varietat i quantitat de bancs de recursos i eines per a la composició.

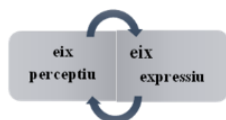
La interpretació de composicions musicals senzilles permetrà a l'alumne explorar l'univers creatiu d'altres persones i conèixer altres cultures i altres formes d'expressar-se i de representar el món a través de la música. Així mateix, en obres d'interpretació col·lectiva, és

essencial l'adequació de la pròpia interpretació a la interpretació del conjunt i de cadascuna de les parts. L'acció d'interpretar ha de comptar amb el màxim ventall d'instruments musicals acústics i digitals a l'abast, s'ha de basar en la creació de grups i ha de permetre la interpretació musical en viu.

L'anàlisi musical desenvolupa la capacitat crítica i la capacitat d'opinar amb criteri sobre la música i el fenomen sonor, tot preservant la llibertat d'expressió i el respecte envers l'altre i l'entorn. Es vincula amb l'audició d'obres enregistrades, de concerts en viu, i de la pròpia interpretació i composició musicals.

Eixos competencials

Com a eixos competencials del programa de segona ensenyança de l'Escola Andorrana proposem: Eix expressiu, relacionat amb la composició o improvisació i la interpretació musical, i l'eix perceptiu, relacionat amb l'audició i anàlisi musical.

Els dos eixos es presenten de manera continuada al llarg de l'ensenyament i aprenentatge de l'educació musical. Aquests es complementen i retroalimenten entre si, i a la vegada precisen d'un procés de reflexió que promogui la creativitat, la innovació i la sensibilitat estètica, tot tenint en compte la relació d'aquests amb altres eixos vinculats amb les llengües i les ciències.

Per altra banda, el treball simultani dels dos eixos, en conseqüència, desenvolupa i deriva en una competència transversal comunicativa.

Eix competencial perceptiu

Permet comprendre i posar en valor la importància de l'expressió musical així com de l'entorn sonor, en definitiva gaudir de les expressions artístiques musicals en els seus diferents llenguatges i suports. Desenvolupa la capacitat d'observació, d'anàlisi i el fet valorar de manera crítica, constructiva, argumentada i respectuosa una expressió artística i un patrimoni musical proper a l'alumne i universal.

Eix competencial expressiu

Desenvolupa la capacitat d'exploració, d'indagació, d'experimentació i descoberta d'instruments, coreografies i recursos de formes d'expressió i comunicació a través del so, del cos, etc. Permet adquirir coneixements, habilitats i actituds necessaris pel desenvolupament del pensament artístic, creatiu i projectiu.

Referències bibliogràfiques

Alsina, M., Mallol, C., Alsina, A. (2020). Currículum competencial y educación artística en secundaria. Resultados de una experiencia de cocreación basada en el ABP. *ArtsEduca*, 26, 104-117.

Alsina, P. (2010). *El área de educación musical [Propuestas para aplicar en el aula]*. Barcelona: Graó.

Delalande, F. (1995). *La música es un juego de niños*. Buenos Aires, Argentina: Ricordi Americana S.A.E.C.

Elliot, D. J. (1995). *Praxial Music Education: Reflections and Dialogues*. Oxford: Oxford University Press.

García Calero, P. i Estebaranz García, A. (2005). *Innovación y creatividad en la enseñanza musical*. Barcelona: Editorial Octaedro.

Giraldez, M. et al. (2011). *Didáctica de la música. Formación para el profesorado. Educación Secundaria*. Barcelona: Graó.

Hemsey de Gainza, V. (2002). *Didáctica de la Música contemporánea en el aula. [Dos décadas de pensamiento y acción educativa]*. Buenos Aires: Editorial Lumen.

Pascual Mejía, P. (2002). *Didáctica de la música para primaria*. Madrid: Prentice Hall.

Paynter, J. (1999). *Estructura y sonido*. Madrid: Akal.

Shafer, M. (2007, traducció espanyola). *El Nuevo paisaje sonoro: un manual para el maestro de música moderna*. Madrid: Melos.

Small, R. (1996/2006). *Música, sociedad y educación*. Madrid: Alianza

Zaragozá, J. L. (2009). *Didáctica de la Música en la Educación Secundaria*. Barcelona: Graó.